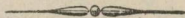

ДУМУ ТА СПИВУ

Мухайла Петренка.

Петренко, Михайло Николаевичъ, родился въ 1817 году, и, большею частію, проживалъ и узналъ языкъ и бытъ народный въ городѣ Славянскѣ и его окрестностяхъ, Изюмскаго Уѣзда; окончилъ курсъ ученія въ 1841 году въ Харьковскомъ Университетѣ, и потомъ опредѣлился на службу по гражданскому вѣдомству. Кромѣ напечатанныхъ здѣсь сочиненій написалъ еще оперу, нигдѣ не напечатанную; — первыя же стихотворенія его напечатаны въ украинскомъ литературномъ сборникѣ: Молодикъ на 1843 годъ. — Издатель.

ДУМУ ТА СПИВУ.

=

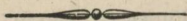
Думи мої, думи мої,
Де ви подивались,
На що мене покинули,
Чому одцурались?
Покинули, загинули
Десь-то за морями;
Не вимолю, не вишлячу
Словом, ні сльозами...

Не видаю і не знаю
Де-б-то вас шукати;
Пиду, стану на край свита,
Буду вас гукати;
Чи ви в морі з буйним витром
Збиваєте хвили;
Чи за морем співаєте
Пісні жалистливі?

Чи по скелям, по безкедам
Блукаєте з дуру,
Чи з панами вельможними
Гадаєте думу?

Потаскались, поблукали,
Пора вам до дому;
Скучно мені, сумно мені
Без вас, молодому!

Чи ви в неби над зірками
 Шукаєте доли,
 Чи де в хати заглядились
 На чорнії брови?
 Знаю, знаю, мої думи,
 Ви до їх охочи;
 Милуєте чорні брови,
 Цилуєте очі!
 Думи мої давні, любі,
 Думи мої милі!
 Прибувайте, прилітайте,
 Мої жалистливі!
 Покинула мене доля,
 Покинули люди;
 На що-ж мене покинули
 Думи мої, думи!

Н Е В О.

=

Дивлюся на небо, та й думку гадаю,
 Чому я не сокол, чому не літаю,
 Чому мени, Боже, ти крильлив не дав?
 Я землю-б покинув и в небо злітав!
 Далеко за хмари, подальше од свиту,
 Шукать собі доли, на горі привиту,

И ласки у зірок, у сонця просить,
У свити их ясним все горе втопить;
Бо доли ще з-малу здаюся не любий,
Я наймит у неї, хлопцюга прибудний;
Чужий я у доли, чужий у людей:
Хиба-ж хто кохає нерідних дітей?
Кохаюся лихом, привиту не знаю,
И гирько, и марно свій вик каратаю,
И в гори спізнав я, що тильки одна —
Далекее небо — моя сторона.
И на-свити гирько; як стане ще гирише,
Я очи на небо, мени веселише!
И в думках забуду, що я сирота,
И думка далеко, високо літа.
Коли-б мени крильця, орлячи ти крильця,
Я землю-б покинув, и на новосільця
Орлом бистрокрилим у небо польнув,
И в хмарах навики од свита втонув!

По небу блакитним очима блукаю,
За думкою думку туди посилаю;
Тону там душею, тону там очами,
Глибоко, глибоко поміж зіроньками.
Тону так глибоко, як каминь той в морі,
Ни! так гину в неби як в лютому гори:
В його темну пропасть я кинувся змалу;
Ось скільки прожив я, а дна не достану;

Ой гирько для сердця так в гори тонути,
Що лучше-б умерти од злои отрути, —
Живцем серце вирвать, и се буде легше,
И муки від сього сто раз буде менше.
За те-ж легко в неби душею топитись,
И нічю при зірках сльозами залитись;
Коли ніч та місяць твои сльози бачуть,
И вмисти з тобою темниють и плачуть,
Скризь, Боже, як тихо, и в серденьку тихо,
Його не тревоже ни думка, ни лихо;
А тилько кохає небесна музика,
И лёгко колише вона його зтиха.
Душа моя в неби як ніч простяглася,
Глибоко, глибоко змнею впилася,
И пье-не-нашьється и сердцем, й очами
Туй радїсти в волю, що вище над нами.
И сам я не знаю, якась-то сила,
Так легка для мене и серденьку мила,
К далекому небу и сердцем, й очами
Мене приковала мов тими цєпами.
Цєпа си не тяжки, не тяжка неволя;
Багацько раз лучше, чим людська доля.
Коли-б було можно вик в неї зостатись,
Не здумав ніколи-б додому вертатись.
Дивлюсь, а не маю тui в себе мочи,
Щоб вирвати з неба и душу, и очи:
Бо дуже завидне их в неби коханья,
И горя найгірше из ним розставаньня;

Бо знаю, як небо очима покину,
Душею у гори, в тумани загину, —
То зараз у мене невидома мука
Пидступить пид серце, и серце застука!

=

Схилившись на руку, дивлюся я
В вечірне країнебо далеко и глубоко,
И чую, проситься душа моя
Туди, де потонуло в хмарах око.
И тьохка серце у мені,
А в очих темно, темно, мутно...
Чого-ж в душі становиться так смутно,
Коли дивлюсь, вечірне небо, на тебе?
Покриє хмарами, мов хвилями те море,
Що ти там мовиш в вищину?
Чи перши радости, чи тяжке горе
Ти шлеш самотному мени?
Чого твоя журлива мова
Моїй душі невидома?
И мова ся, й велика рич
Для мене темна так, мов тая ніч.
Ти, може, мовиш те, що так як хмари
Покрили, країнебо, краси твої,
Так потемниють дни мої
Без радости и від людської карі?
И те, що мій сирітський слід
Зальється на свити сльозами,
А доля зла, и хмари бид

На бидну голову посиплються громами?
Тебе я не пойму, як и того, що буде,

А тильки важко так мени,
Неначе небо все и хмари ти
Мени схилилися на груди.

В Е С Н А.

Весна, весна, година мила,
Як гарно ти, як пишно ти
Долини, гори звеселила,
Скрізь-скрізь розкинула квити:
Усе кругом зазеленило!
Чого-ж очам моим неміло
Дивитися на Божий свит?
У мене серденько болить,
А сльози нитуться на виї!
Се от того, що бач лита мои,
Ще ранниї та молодни
Не бачили, не чуяли весни!
О Боже, Боже милостивий!
Який собі я нещасливий...
Навряд на свити є такі.
На що-ж мени си чорни кудри,
Яки так вьються в празник, в будни?
Вони без радости тяжки!
На що-ж мени си чорни брови,

Коли не маю счастья, доли!
Як-би ще змалечку давно
Вони-б посиклись та злиняли,
Все-б легче серденьку було,
И менше-б жалю завдавали!
Так их и лихо не бере, —
Вони вид лиха пуще вьються,
Им и дарма, що сльози льються!
Так брови колесом веде
Саме-ж те лихо над очима:
Се мабути посмих його,
Що я бездольний сиротина...
Ох щось на серце налягло!
Пиду, паду я биля ниви,
И там спочину на рильли,
Та пом'яну лита свои,
Яки пройшли, не зеленили.

СЛАВ'ЯНСК.

Ось, ось Слав'янск! моя родина!
Забилось серденько в грудях,
Пригнулись до землі колина,
А очи плавають в сльозах!
Слав'янск, Слав'янск! як гарно ти
По ричци Тору, по ровнини
Розкинув пишнии садки,

Квити пахучи по долини,
И так красуешся собі!
Твої дівки цвітуть так мило,
Іх чорні брови, іх пісні
По України перве диво,
І перва слава для ричей.
Нигде нема таких очей,
Які Слав'янки мають очі:
І раньня зірка на востоці
Навряд бува ясниша їх!
Ох! хто із хлонців молодих,
Який хоч раз на вас поглянув,
Покойно нічку досипав,
По вас горюючи не в'янув,
Не плакав нишком, не вдихав.
Ви всі на диво білолици;
Як подивлюся я на вас,
Ви настоящи чарівниці;
І всякий раз, і всякий раз,
Коли Слав'янка що промове,
Так і почується тобі
Неначе вечером в дїброви
Воркує горлиця собі;
А як вечірньою порою
В садочку пісню заведе, —
Так до-сліз нехотя и доведе,
І серце підорве журбою.

Чи бачив хто слав'янську дівчину?

Чи чув коли, як рич вона веде,

Жартуючи в веселую годину?

Або тоди, як сонечко зайде,

И темрява почне томити очи,

Чи лучилось чувать писни дивочи,

И дослухатись, як вони,

Так дуже, дуже жалібни,

Чарують Слав'янск весь, од краю и до краю,

Широко льються там по гóрах, по садках,

А потим високо у неби затихають

Чудесни, гарни писни. В яких мистах

Я не бував! од моря и до моря,

Блукаючи, пройшов я свит.

Чого не бачив я? а билше горя.....

За те-ж лучалось скільки лит

На сторони чувать писни чужии

У горах, на-мори и нічю в тихим сні!

Бувало и від них серденько дуже ние;

Та все не те, що слав'янські писни! —

Писни козацькии и думки дидивскии!

Не раз чував я вас на бѣрези Днипра;

Тоди спивалц вас дивчата молодни.....

Давним-давно минулась та пора;

Но ви уризались так глибоко у сердце,

Що здумаю про вас, и вернуться як вперше

Ти радости святи, яки давно впили,

В яких кохатися зли люди не дали...

Коли-ж почути вас лучиться,
То так душа моя від смуту розболиться
И горечком нальється через край,
Що в серцї радості тоди хоть не питаї.
Кому немили пїсни на Вкраїни?
Далеко небо от землі;
А дальше ти козацкїи пїсни
Писень слав'янськїи дївчини!

Рай цїлий радості и пекло мук,
Пїсни слав'янськїи, голос з того свїта,
Невидомий од серцї и для серцї гук,
Душа дївоча без привїта!
Коли-б хто був в сил'ах
Пекельни муки, радисть рая
В душі своїй зараз спїзнати
На свити сим, не замірає;
То и тоди на серцї у того
Все-б менше горя, радості лягло,
Ниж од писень слав'янськїи дївчини.
Я розболівся ввесь від м'уки, від кручини,
Від радості й не знаю од чого,
Почувши вас, пїснї святїи!
Я знаю, в пору ту вже сонечко лягло
Спочинути за гори крейдяниї,
И затихало все у поли, у садках,
И смирно нїч лягала по долини,

А ясни зірочки засяли в небесах,
Мов очі-ти слав'янської дівчини....
А тут и ви мов з неба де взялись,
Уперш заплакали, а дали затужили,
Вздохнули на горах, в дибровонці заніли,
А потім в далині музикою заілились!
Так як безумна-та в ночную пору,
Роскинувши волосься по плечах,
Бижить, летить з гори на гору,
Тоска в душі, а сльози на очах;
То плаче на одній, то на другій сміється,
А потім так затуже, так заляється,
Неначе хочеться бач иї,
Щоб все тужило з нею вмісти,
Що є на неби, на землі!
Мов громом вдарений, так я стояв на мсти,
И слухав вас, и не розстався-б з вами, —
И як безумний горював....
О, ни, замучений до сліз піснями,
Я радість горем запивав.
Не уздрив я, як віч пройшла вже до півночі,
Як місяць молодий вже вибившись із мочи,
Схиливши голову, на горах засипав,
А тилки чув, як голос пісні затихав,
По-малу-малу по долині,
И з горем я тоді сказав:
Простить, пісні слав'янської дівчини!

v

Далеко од родїни

И на чужий немилий сторонї
Брожу понурим я, за краєм України,
И думаю про вас, слав'янськийї писни.

Один живу поміж чужими,
Нигде собі привита не найду;
Куди ни повернусь, куди я ни піду,
Все я один из вами жалибними,
Як той туман, що по весни
Лягає ранком по долини;
От-так від вас, слав'янськийї писни,
Туманить горе на чужини
Мене журливого по України.

Чим думаю про вас я бильше;
То тим на сердци у мене
Становиться все гірше, гірше,
И я біжу у поле від нудьги,
И там на воли, на простори,
Святи писни, свою нудьгу
Горам, долинам відаю:
А сам таким заляюся горем,

Що аж весь свит покажеться мени
Нудним, сумним, слізьми облитим;
Темнише темної тюрми,
В могилу бачиться заритим!
Ох, тяжко жить на сторонї:
Для тебе тут уси чужини;
Чужі дівки, чужі писні,

И ясне сонечко темние.
Чужа, далека сторона
Мени давно вже опостила;
По всякий час привитлива душа
Зове туди, де милая родина;
Уся в садках, та пишная така,
Мов квіт в невидомій долині, —
И де писни слав'янської дівчини
Кохають серце козака!
Туди я думку шлю и сльози!
Коли-ж, коли, великий Боже,
Мене пошлеш на рідний край,
Де мав я радість, мав я рай.

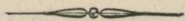
Тебе не стане в сих мистах,
Для мене радости не стане;
И свит померне у вочах,
А горе камнем в сердци ляже.
Коли-б ти знала, що терплю,
Яку несу на сердци муку,
Як изгадаю про розлуку;
Ножем пробила-б грудь мою,
Щоб я не жив, не бачив свиту,
Такого горя не терпив,
И бильше вдруге не любив.
О я безумний, без отвиту!
Я сам давно и вирно знав,
Як лихо тяжко тих карає,

Хто щиро любе та кохає:
Не поберігсь, в биду попав!
За те-ж и чашу буду пить:
Вона давно в душі готова;
Вона гирька; так що-ж робить,
Коли моя така доля!
Не так було, зовсім не так
Робити треба в мої літа;
Всі радости під ноги в прах,
И жить без ласки, без привита.
О для чого-ж я полюбив
Тебе у тих мистах родіни?
Хіба для того, щоб вонч
Навик для мене опостили!
Усе тут каже про тебе:
Де ти жила, де ти ходила,
Де ти глядила на мене,
Де ти зо мною говорила.
О вирь мени, що си миста,
Де ми побачились з тобою,
Без тебе зробляться тюрмою,
И их залє моя сльоза.....
Як-би ти там узнала, мила,
Яка убє мене тоска;
Тоди-б до мене прилетіла
Голубкою издалека;
Но ся тоска, се тяжке горе
До тебе, знаю, не двїдє,

Не перескоче через гори,
А тилько грудь мени пробье.
Я рад, так що-ж; не маю мочи
Мою печаль, мою тоску,
Яка мене вже точе, точе,
Зарить глубоко у писку
И ий насипати могилу,
Високую, до самих хмар...
О ни, я горя не зарію:
Воно мое, воно твій дар. ✓
Так ти покинеш си миста, —
И я навики их покину,
И побіжу в чужі края,
И там без радости загину!
Як здумаю про смути си,
Я свита Божого не бачу;
За мною чи заплачеш ти,
А я давно, давно вже плачу!

Туди мои очи, туди моя думка,
Де ти живеш, Галю, сердешна голубка;
Од раннього ранку до пізньої ночі
Я плачу без тебе и виплакав очи;
А ти мого горя не чуєш, не знаєш.
О як болить серце, як тебе згадаєш!
Дарма топлю очи далеко за гори;
Я Гали не бачу. За те-ж люте горе,
Мов тая гадюка, коло серця вється:

О! як йому тяжко, о як воно бється!
Дарма топлю очі в крайнебо блакитне:
Для всіх воно ясне, ласкаве, привитне,
По ньому так пишно місяць красний ходе,
И тисяча тисяч зірок за ним бродє;
Від його-ж на мене недолею вие:
Як гляну в крайнебо, серденько занє,
Останнюю радість од серця одгоне,
Тумане очищи, душу горем томе;
Бо там за горою, де зіронька сяє,
Там, там моя мила голубка витає,
Закрилась від мене и небом, й горами,
А я тут zostався з горем та сльозами.
Туди-ж мои очі, туди моя думка,
Де ти живеш, Галю, сердешна голубка!

Як в сумерки вечірний дзвін
Під темний вечір сумно дзвоне,
Як з вітром в полі плаче він,
А у дїброви тяжко стогне,
Тоди душа моя болить,
Від смуту плачу по невирний,
А думка все туди летить,
Де вперш почув я дзвін вечірний,
Де вперше так я полюбив
Поля привольни та дїброви,
Де вперше світ и радість вздрив,
Та карі очі й чорні брови!

Проснеться все в души тоди,
Вечірній дзвін усе розбуде;
Сльоза пробьє и вид нудьги
Душа вси радости забуде.
О! тяжкий, дзвоне, твій привит
Тому хто милого не мае;
Душа болить и меркне свит,
А сердце гирше заниває.

Ой бида мени, бида
З чорними бровами;
Ой куда мени, куда
Диватися з вами!

Часто, часто в гори я,
Долю проклинаю;
Од чого-ж бида моя?
Чорни брови маю.
Брови, брови, в радість ви
Рідним и чужому;
Тільки горечко мени
З вами, молодому.
Ох наскучила мени
Ся за брови плата —
Тільки з хати, тут гляди:
Де взялись дівчата!

И без горя горе тут
Вродиться з тоскою,

Як дивчатовька почнуть

Жартувать с тобою.

Ох дивчатовька, мене

Ваша ласка муче;

Молодого зажене

У лиса дримучи.

Не люблю я вас за те,

Що в вас тильки й мови:

Що у мене, козака,

Дуже чорни брови.

Знайте-ж, милі, не для вас

Чорни я кохаю;

Не для вас я жаден час

Кудри завиваю.

Єсть у мене козака,

Не по вас голубка, —

Пишна, гарная така:

То казацька думка.

Побижу я од дивчат

Далеко за гори,

Заховаю я від них

Мои чорни брови.

Там на горах в вишні

З витром заочую;

Чорни кудроньки мои

Зіркам подарую.

В небо ясне я влюблюсь,

Мов в тую дивчину;

Горем з витром подилюсь
В буйную годину;
Серденько мое віддам
Лютому я звірю,
И до гроба я дивкам
Щире не повірю.

Тільки все таки беда
З чорними бровами;
Ой куда-ж мени, куда,
Диватися з вами!

Минулася мой ходи
Через огороди,
Минулася мой лази
Через перелази.
Лихо мени, горе мени,
Молодий дивчини;
Чорни брови козацькии
Завдали кручини.
Другим счастя и коханья
А я тільки плачу,
Сльозам, горю, тоскованью
И кінця не бачу.
Мене милий чорнобривий
На-лихо не любе;
Суше мене, псуе мене,
Дарма серце губе.
Я до його, він од мене,

Не слухає мови;
Та цур тобі, бижи собі,
Остав тильки брови!
Любить стала, плакати стала;
Коли-ж перестану?
Чи вже мабуть тоди, тоди,
Як зовсім зав'яну.
Лита мови молодни
Бижать, летять марно;
Подождите, не втікайте,
Може буде гарно:
Може брови козацьки
Колись мови будуть;
Тоди очі, карі очі
Плакати позабудуть.
Світ и море кінєць має,
А де-ж кінєць горю?
Чи під винцем, чи в могили,
Чи в буйному морю!
Гирько мени, світ темний,
Горе кличе в море;
Побижу я, кинусь в буйне,
Доле моя, доле!
Ропи гирька в буйнім морі,
А сльози ще гири;
Лепше в морі загинути,
Чим плакати бильше!

Чого ти, козаче, чого ти, бурлаче,
Як витер осинний в диброви заплаче,
Головоньку схилиш, слізьми обійєшся,
Від думки, від горя у поле плетешся?
Хибá-ж ти, козаче, из витром здружився,
Що витер заплакав, а ти її зажурився;
Хиба тобі ні-з-ким ділитися горем,
Як тильки що з витром, як тильки що з полем?
Чого твої очі, такі ясні очі,
Як зірки вкраїнськи о самий півночі,
Наляються слезами, як глянуть за гори,
Де сонечко ясне сїдає у морі.
Ой мабути мила твоя там витає,
Де сонечко ясне за гори сїдає;
Ой що-ж за недобра далека мила:
Без жалю навики козака згубила!
Як наші дівчата ранком коло хати
Начнуть потихеньку писень затинати;
Чому ти, козаче, писень не спиваєш,
А все тильки нишком слізки утираєш?
Того я горюю, того плачу, люде,
Що плачучи, кажуть, сердцю легше буде!
Бо всі пару мають, у всіх є дівчина;
Тильки я не маю, один як билина! —

